

The Effect of Narcissism and Antisocial Personality Disorder on Accounting Students' Outlook on Professionally Unethical Behaviors (Statistical Population under Study: Metropolitan City of Tabriz)¹

Fatemeh Hagh Hashtroudi¹, Younes Badavar Nahandi², Pariya Farooqi³

¹ Master of Accounting, University of Nabi Akram, Tabriz, Iran. f.h.hashtroudy@gmail.com

² Associate Professor, Department of Accounting, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran
(Corresponding Author). badavarnahandi@iaut.ac.ir

³ Assistant Professor, Department of Psychology, University of Nabi Akram, Tabriz, Iran. p.faroughi@ucna.ac.ir

Abstract

The purpose of the present study is to review the relationship between narcissism, antisocial personality disorder, and the students' outlook on professionally unethical behaviors. This research is practical and the statistical population consists of all 1125 accounting students of the 10th, 11th, and 12th grade in the metropolitan city of Tabriz. The research statistical sample includes 289 students who were chosen by simple random sampling within 2020-2021. For measuring the outlook on unethical behaviors and features of antisocial personality disorder, the standard questionnaire of Rajab Dorri et al. (2018), and for measuring the feature of narcissist personality disorder, the standard questionnaire of Mohammad Zādeh (2009) was used. Correlation and regression coefficients were used for data analysis and the results showed that there is a significantly positive correlation between antisocial personality disorder and the outlook of accounting students on unethical behaviors. Moreover, there is a significantly negative correlation between narcissism and their outlook on unethical behaviors.

Keywords: Professional Ethics, Antisocial Personality Disorder, Narcissism, Students, Accounting, Tabriz.

تأثیر خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای (جامعه آماری مورد مطالعه: کلانشهر تبریز)^۱

فاطمه حق هشترودی^۱، یونس بادآور نهندی^۲، پریا فاروقی^۳

^۱ کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی نبی اکرم(ص)، تبریز، ایران. f.h.hashtroudy@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (نویسنده مسئول). badavamahandi@iaut.ac.ir

^۳ استادیار، گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی نبی اکرم(ص)، تبریز، ایران. p.faroughi@ucna.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین خودشیفتگی، اختلال شخصیت ضد اجتماعی و نگرش دانش‌آموزان نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای می‌باشد. این تحقیق از نوع کاربردی بوده و جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان حسابداری در مقاطع دهم، یازدهم و دوازدهم در کلانشهر تبریز به تعداد ۱۱۲۵ نفر می‌باشد. نمونه آماری پژوهش شامل ۲۸۹ نفر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده و دوره زمانی سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است. برای سنجش نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی و ویژگی اختلال شخصیت ضد اجتماعی، از پرسشنامه استاندارد رجب‌دُری و همکاران (۱۳۹۷) و برای سنجش ویژگی اختلال شخصیت خودشیفته، از پرسشنامه استاندارد محمدزاده (۱۳۸۸) استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق نیز همبستگی و رگرسیون مورد استفاده قرار گرفت. نتایج نشان داد، بین اختلال شخصیت ضد اجتماعی و نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیراخلاقی، ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. همچنین بین خودشیفتگی و نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیراخلاقی، ارتباط معنادار و منفی وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: اخلاق حرفه‌ای، اختلال شخصیت ضد اجتماعی، خودشیفتگی، دانش‌آموزان، حسابداری، تبریز.

۱. مقدمه

امروزه مباحث اخلاقی در رشته‌های حسابداری و حسابرسی مورد توجه زیادی قرار گرفته و در جواب سؤالاتی مانند چگونه باید زندگی کنیم؟ چطور انسانی باشیم؟ و براساس چه اصول‌هایی باید زندگی کنیم؟ تعریف‌های متعددی برای اخلاق، بیان شده است. در ساده‌ترین تعریف، اخلاق را نحوه تشخیص خوبی از بدی و درست از نادرست می‌دانند (مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۹۳). در سال‌های اخیر، مفاهیمی مانند اخلاق سازمانی و نحوه رفتار در محیط تجاری، بیشتر مطرح شده است و اهمیت آن در تمامی مشاغل، به ویژه حرفه حسابداری و حسابرسی که ارتباط بسیاری با فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی دارند، بسیار مضاعف است. خدمات حسابداری و حسابرسی ارائه شده به جامعه، از لحاظ کاربردی و جهت تضمین اعتبار خود، نیازمند اخلاق شغلی است. برای حسابداران، اخلاق حرفه‌ای دارایی نامحسوس تلقی می‌شود (نقی‌پوریان و جعفرنژاد، ۱۳۹۴). از ویژگی‌های هر حرفه، رعایت اصول آن حرفه است. با توجه به اینکه حسابداری نیز، حرفه‌ای دارای اصول است، باید به اصول خود پایبند باشد و جامعه نیز انتظارات فراوانی از صاحبان این حرفه دارد. اطلاعاتی که حسابداران ارائه می‌دهند؛ باید به طور قابل توجهی کارآمد و قابل اتکا، واقعی و بی‌غرضانه باشد. حسابداران علاوه بر صلاحیت حرفه‌ای، بایستی از درجه بالایی از صداقت و درستکاری حرفه‌ای نیز برخوردار باشند. از دیدگاه آیین رفتار حرفه‌ای، تحقق اهداف حرفه حسابداری مستلزم تأمین مواردی همچون ۱- اعتبار ۲- حرفه‌ای بودن ۳- کیفیت خدمات ۴- اطمینان و لازمه دستیابی به این اهداف، پایبندی به اصول بنیادی اخلاقی حسابداری است (رحیمی کاکلی و همکاران، ۱۳۹۵). اصول اخلاقی موجود در حسابداری که کم و بیش اکثر انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری در آن اتفاق نظر دارند و رعایت آن‌ها، باعث تأمین اهداف این حرفه می‌گردد، عبارتند از: ۱- درستکاری، ۲- بی‌طرفی، ۳- صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، ۴- رازداری، ۵- رفتار حرفه‌ای و ۶- اصول و ضوابط حرفه‌ای. با توجه به اهمیت موضوع، عواملی نیز هستند که اخلاق حرفه‌ای را تهدید می‌کنند. پنینو^۱ (۲۰۰۴)، عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای را شناسایی کرد و این عوامل را به سه دسته به شرح زیر تقسیم نمود: ۱- جنبه فردی ۲- جنبه سازمانی و ۳- جنبه محیطی (عندلیب و همکاران، ۱۳۹۷). بحث اخلاق و رعایت اخلاق حرفه‌ای، از مباحث بسیار مهم در حوزه حسابداری است که به طور مستقیم بر صداقت و توانایی حسابداران برای جلب اعتماد عمومی تأثیر دارد. چنانچه آموزش حسابداری، صحیح و بر پایه موازین اخلاقی نباشد، باعث به وجود آمدن

فعالیت‌های متقابلانه می‌شود (اندریس^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). ارتکاب فعالیت‌های متقابلانه، موجب وارد آمدن اثرات مخرب بر سرمایه‌گذاری و بازارهای مالی می‌شود. زیرا برداشت عمومی آن است، که این اتفاقات به دلیل رفتارهای غیراخلاقی حسابداران و عدم مهارت و آموزش آن‌ها از اصول اخلاقی صورت گرفته است و این امر، باعث به وجود آمدن بحران اخلاقی در حرفه حسابداری می‌شود (اراکا و اکبجه^۲، ۲۰۱۵). از طرفی، با توجه به اینکه بیشتر صاحب‌نظران در مشاغل مختلف، عوامل فردی و فردگرایی را مطرح کرده‌اند، از مواردی که در جنبه فردی مطرح می‌شود، ویژگی‌ها و خصوصیات فردی، ویژگی‌های شخصیتی و نگرش افراد است. تحقیقات حسابداری، به شناخت ویژگی‌های شخصیتی تاریک و تأثیرات بالقوه آن‌ها بر رفتار غیراخلاقی و تقلب دست یافته است. با اینکه این طبقه‌بندی در حال اصلاح است، اما به نظر می‌رسد که ویژگی واحد در بین متغیرهای شخصیت تاریک، بی‌عاطفه بودن باشد (پائولوس^۳، ۲۰۱۴). با این حال، این متغیرهای شخصیتی، دارای ویژگی‌های مختلفی هستند؛ که به احتمال زیاد در محیط کار به صورت متفاوتی آشکار می‌شوند. معتبرترین طبقه‌بندی، مثلث تاریک ماکیاولیسم^۴، خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی است؛ که همه آن‌ها در تحقیقات حسابداری داخلی مانند: رجب‌دری و همکاران (۱۳۹۷) و یا تحقیقات حسابداری خارجی مانند: آپریلیا و ماهارانی^۵ (۲۰۲۱) به صورت مستقل مورد توجه قرار گرفته‌اند. البته در مورد نگرش افراد نیز باید گفت: که نگرش یک فرد، بیان‌کننده طرز تفکر، احساسات و نحوه واکنش او نسبت به محیطی است که در آن قرار می‌گیرد. بنابراین، می‌توان بیان نمود که نگرش هر فرد، نقش مهمی در رفتار او خواهد داشت (صنایعی و شافعی، ۱۳۹۱). راجع به تفاوت ساختار نگرش افراد، عقاید مختلفی وجود دارد. بعضی معتقدند که این ساختار در افراد مختلف متفاوت است؛ یعنی نگرش گروهی از افراد مبنای شناختی و گروهی مبنای عاطفی دارد (فرویدیان، ۱۳۸۱).

دو مورد از متغیرهای شخصیتی، شامل خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی، در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است. خودشیفتگی، شامل ویژگی‌های شخصیتی، از جمله اهمیت عالی قائل شدن به خود، حق به جانب بودن و بی‌اعتنایی به دیگران است. افراد خودشیفته به دنبال سوء استفاده از دیگران بوده و حس هم‌دلی نداشته‌اند و احساسات و خواسته‌های دیگران را نادیده

1. Andreas
2. Oraka & Okegbe
3. Paulhus
4. Machiavellianism
5. Windha Aprillia & Satia Nur Maharani

می‌گیرند. ارتباط بین رفتار غیراخلاقی و خودشیفتگی در این موضوع نهفته است؛ به این مفهوم که افراد دچار اختلال شخصیت خودشیفتگی حس همدلی ندارند، به دیگران بی‌اعتنا هستند و به دنبال سوء استفاده از سایر افراد هستند. اختلال شخصیت ضد اجتماعی، عبارت از یک ویژگی شخصیتی است که با کمبود وجدان و همدلی مشخص می‌شود و به نگرش‌های بی‌عاطفه و رفتار دستکاری شده منجر می‌گردد. این دو ویژگی، شباهت‌هایی از جمله عدم وجود همدلی و نادیده گرفتن خواسته‌های دیگران را دارند؛ که باعث می‌شود، افراد دارای این خصوصیات، هرکاری که لازم است انجام دهند تا به خواسته‌هایشان برسند. ارتباط بین رفتار غیراخلاقی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی نیز در این حقیقت نهفته است؛ به این مفهوم که ویژگی اصلی این اختلال، فقدان وجدان است و این افراد نسبت به بودن یا دیده شدن به عنوان یک فرد اخلاقی بی‌تفاوت هستند (بایلی^۱، ۲۰۱۹).

صورت‌های مالی، ابزار پاسخگویی مدیران برای سهامداران و سایر گروه‌های ذینفع است؛ که به طور مستقیم شاهد عملکرد مدیران نیستند و تصمیمات اقتصادی خود را بر پایه آن اتخاذ می‌کنند و رعایت اخلاق حرفه‌ای از طرف حسابداران در تنظیم صورت‌های مالی بسیار حائز اهمیت است. با توجه به این موضوع، سؤالاتی مطرح می‌شود که ضرورت انجام پژوهش حاضر را دو چندان می‌کند، به طوری که آیا ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند باعث عدم رعایت اخلاق حرفه‌ای گردد؟ آیا خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی، با نگرش دانش‌آموزان حسابداری نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای که در آینده جز افراد تهیه‌کننده این صورت‌های مالی خواهند بود؛ رابطه‌ای دارد؟ اهمیت این پژوهش در آن است که به شکل تجربی، ارتباط بین خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری را نسبت به رفتارهای غیراخلاقی را نشان می‌دهد. شناخت این ارتباط در میان دانش‌آموزان حسابداری که در مرحله نوجوانی و شکل‌گیری شخصیت هستند؛ برای نهادهای تربیتی، در جهت اصلاح رفتار آنها و تقدیم انسان‌های با فضیلت به جامعه، بسیار حائز اهمیت است. در ادامه این مقاله، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش بیان می‌شود و بعد از آن، فرضیه‌ها و روش پژوهش مطرح می‌گردد و سپس متغیرهای پژوهش و آزمون فرضیه‌ها بیان می‌شود. در نهایت نیز، نتیجه‌گیری و پیشنهادها پژوهش ارائه خواهد شد.

۲. مبانی نظری

اخلاق، موضوعی همگانی است؛ که در همه زمینه‌های زندگی بشر مورد استفاده قرار می‌گیرد و

در حرفه حسابداری و حسابرسی، به عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات برای جلب اعتماد عمومی جامعه، مورد توجه است. در حسابداری و حسابرسی، اخلاق، معیاری برای تعیین رفتار مناسب و ابزاری جهت تعیین روابط درست و یا نادرست است. متأسفانه، رفتارهای غیراخلاقی و غیرحرفه‌ای شرکت‌های بزرگ حسابداری و حسابرسی، باعث بی‌اعتمادی جوامع شده است. حضور حسابداری در دنیای امروز، امری ضروری است، زیرا عامل محرکی برای سامانه اقتصادی جاری بوده و در برابر عموم، مسئولیتی کلیدی دارد؛ از این رو اطلاعاتی که توسط حسابداران ارائه می‌شود، باید کارآمد، واقعی، بی‌طرفانه و قابل اتکا باشد. رشد روزافزون جوامع بشری و پیچیده‌تر شدن روابط و مناسبات اجتماعی، نیازهای نوینی را می‌آفریند؛ که در نتیجه رعایت اصول اخلاقی در فرایند تهیه و ارائه گزارش‌های مالی تأثیر به‌سزایی در افزایش کیفیت اطلاعات مالی و حفظ منافع ذی‌نفعان دارد. به منظور ارتقای مقبولیت عمومی حرفه حسابداری در جامعه، حسابداران علاوه بر رعایت اصول و استانداردها در ارائه گزارش‌های مالی، بایستی به ضوابط رفتاری و اخلاقی نیز پایبند باشند (صدیقیان و همکاران، ۱۳۹۸).

روزولت^۱ (یک سیاستمدار) حدود یک قرن پیش هشدار داده، که «آموزش یک فرد در ذهن، اما نه در اخلاق، تهدیدی برای جامعه است». جامعه همچنان از رسوایی‌های شرکتی و حسابداری رنج می‌برد، علی‌رغم این واقعیت که مردم اکنون تحصیلات بهتری دارند. موضوع بحث‌برانگیز هم این است که پشت هر رسوایی و بحران، عدم وجود اخلاق در افراد تحصیل کرده است. بحران‌های حسابداری موضوع جدیدی نیستند. رسوایی‌های حسابداری شرکت‌ها، دستکاری نتایج، همچنان به تیر اخبار تبدیل می‌شود. کجای کار اشتباه پیش می‌رود؟ آیا ضعف‌های قابل درک قانون‌گذاری و استانداردهای حسابداری را می‌توان مقصر دانست یا آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها را به خاطر نوع تعلیم و تربیتی که به دانش‌آموزان و دانشجویان می‌دهند؟ با استفاده از هشدار روزولت، می‌توان فقدان اخلاق در متخصصان تحصیل کرده را تهدید حسابداری برای جامعه دانست (لو و همکاران، ۲۰۰۸).

با توجه به تئوری رشد اخلاقی کولبرگ^۲، همان‌طور که شخص، مراحل اخلاقی را طی می‌کند؛ ممکن است، شناخت، احساس و قضاوت وی تغییر کند و این در افراد مختلف، می‌تواند متفاوت باشد. با توجه به اینکه نگرش یک فرد، بیانگر شیوه تفکر، احساس و واکنش‌هایی است که نسبت به

1. Roosevelt
2. Kohlberg

محیط اطراف خود دارد، می‌توان گفت نگرش ارتباط نزدیکی با رفتار افراد دارد. نگرش افراد، گاهی از عوامل درونی و شخصیتی، مانند باور و تمایلات فردی آن‌ها سرچشمه گرفته و گاهی از عوامل بیرونی، مثل درآمد، محیط پیرامون و نیز عوامل اقتصادی، متأثر می‌شود (صناعی و شافعی، ۱۳۹۱). از میان ویژگی‌های مختلف انسان، چیزی که می‌تواند به انسان کمک کند تا خود و دیگران را بهتر بشناسد، شخصیت است. این ویژگی، جنبه‌ای از حیات انسان است که با استفاده از آن می‌توان پیش‌بینی کرد؛ که آدمی در اوضاع و احوال معین، چه رفتاری از خود نشان خواهد داد. به عبارت دیگر، شخصیت، مجموعه‌ای از رفتار و شیوه‌های تفکر شخص در زندگی روزمره است (خیراللهی و همکاران، ۱۳۹۶).

روانشناسی اخلاقی یکی از حوزه‌های مهم تحقیقی است که در سال‌های اخیر به منظور درک قضاوت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اخلاقی، توجه ویژه‌ای به آن شده است. یافته‌های پیشین، شواهدی درباره رابطه بین مسائل اخلاقی و ویژگی‌های شخصیتی گزارش کرده‌اند. بسیاری از مطالعات بر مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی متمرکز بوده‌اند؛ که «سه‌گانه‌های تاریک شخصیت» نامیده می‌شود و رابطه بین این ویژگی‌ها و قضاوت‌های اخلاقی را بررسی کرده‌اند. سه‌گانه‌های تاریک شخصیت پائولوس و ویلیامز^۱، ترکیبی از سه صفت شخصیتی شرارت‌بار و به لحاظ اجتماعی آزاردهنده است؛ که عبارتند از: اختلال شخصیت ضد اجتماعی، خودشیفتگی و ماکیاولیسم. اختلال شخصیت ضد اجتماعی از طریق فقدان عاطفه، فقدان احساس گناه، عدم صداقت در رفتار، بدگمانی و بی‌احساسی مشخص می‌شود. ماکیاولیسم از طریق فریب‌کاری و خودشیفتگی با جستجوی توجه، پرستیژ، موقعیت و باور به محق بودن و برتر بودن نسبت به دیگران، مفهوم‌سازی می‌شوند (آهی و همکاران، ۱۳۹۷).

تحقیق در مورد متغیرهای شخصیتی تاریک، پدیده نسبتاً جدیدی است، که در میان روانشناسان در طی چند دهه اخیر در حال انجام است. در بررسی تحقیقات حسابداری در مورد قضاوت و تصمیم‌گیری، مشاهده می‌شود که در گذشته نقش ویژگی‌های شخصیتی کم‌رنگ بوده است. محققان حسابداری به طور فزاینده‌ای اهمیت ویژگی‌های شخصیتی را تشخیص می‌دهند و به نظر می‌رسد، سرآغاز یک مسیر مفید برای تحقیقات حسابداری آینده خواهد بود. تحقیقات قبلی نشان داده‌اند؛ که شخصیت افراد در جرایم اقتصادی مهم است. بررسی بیشتر در این زمینه می‌تواند به ما در درک بهتر اینکه تا چه حد ویژگی‌های شخصیتی - به خودی خود - در انجام کارهای غیر اخلاقی مهم هستند،

کمک کند و می‌تواند به عنوان یک سکوی پرش برای درک تأثیر تعامل زمینه فرد بر رفتار غیراخلاقی عمل کند. تحقیقاتی که ویژگی‌های روانی - ذاتی افراد را بررسی می‌کنند، ممکن است به امید توسعه درک بهتر از عواملی که اقدامات غیراخلاقی را هدایت می‌کنند، مورد بررسی قرار گیرند (بایلی، ۲۰۱۹).

بایلی (۲۰۱۹) به نقل از پائولوس (۲۰۱۴) در تحقیقات انجام شده، شباهت‌ها و تفاوت‌های بین شخصیت‌های تاریک را توضیح می‌دهد و اشتراک اصلی میان این ویژگی‌ها را سنگ‌دلی می‌داند. عدم همدلی دلالت بر این دارد؛ که هر یک از این شخصیت‌ها تمایل به استفاده ناعادلانه از دیگران دارند، اگر چه انگیزه‌ها و مکانیزم‌های انجام این کار متفاوت خواهند بود. به طور خاص، خودشیفتگی یک حس خود-اهمیت و استحقاق را تجربه می‌کند؛ که باعث انگیزه بخشیدن به فعالیت‌های حریصانه یا خدمت به خود می‌شود، اما تمایلی به جرم‌انگاری ندارد. اختلال شخصیت ضد اجتماعی، اغلب منجر به نتایج رفتاری مشابه با توجه به نگرش‌ها و رفتارهای غیراخلاقی می‌شوند و ابهام‌زدایی از آن‌ها را دشوار می‌سازند. این نوع اختلال، یک عامل شخصیتی ذاتی و احتمالاً فیزیولوژیکی در طبیعت است. بررسی روابط بین اعضای مثلث سیاه، دلایل خوبی برای تمرکز بر روی اختلال شخصیت ضد اجتماعی ارائه می‌دهد که توسط محققان ارزیابی شده و به عنوان تاریک‌ترین عضو تلقی می‌شود. تأثیرات منفی اختلال شخصیت ضد اجتماعی ممکن است، بسیار سریع‌تر از اثرات خودشیفتگی درک شوند. بنابراین، ارتباط بین اختلال شخصیت ضد اجتماعی و رفتار غیراخلاقی در این واقعیت نهفته است که ویژگی اصلی اختلال شخصیت ضد اجتماعی، کمبود وجدان است؛ در حالی که خودشیفتگی ممکن است از طریق قضاوت اخلاقی، تأثیر خود را بر رفتار غیراخلاقی بگذارد. به اعتقاد روان‌شناسان، فرد خودشیفته یک وجدان سالم دارد و یک آزمایش توسط جونز^۱ و پائولوس (۲۰۱۷) از این تئوری حمایت می‌کند؛ که افراد خودشیفته باید خود را فریب دهند، تا اینکه اختلاس را بپذیرند. صرف‌نظر از این موضوع، تصمیم‌گیری اخلاقی به توانایی در نظر گرفتن حقوق و منافع دیگران و تابع خواسته‌های خود فرد، نسبت به نیازهای جامعه بستگی دارد، که جوهره نظریه رشد قضاوت اخلاقی کولبرگ است (بایلی، ۲۰۱۹). در این صورت، سؤال مطرح شده این است؛ که آیا خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی می‌تواند بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری تأثیر بگذارد تا به اعمال غیراخلاقی حرفه‌ای اقدام بکنند؟ یعنی آیا این ویژگی‌های شخصیتی بر نحوه تصمیم‌گیری دانش‌آموزان تأثیرگذار خواهد بود؟ مطالعات متعددی در

کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا در این مورد وجود داشته است. از جمله، بایلی (۲۰۱۹)، معتقد است ویژگی‌های شخصیتی بر رفتار غیراخلاقی دانشجویان تأثیر دارد و مگگالاتا و آداریانی^۱ (۲۰۲۰) نیز معتقدند؛ ماکیاولیسم به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی بر رفتار غیراخلاقی، تأثیر معناداری دارد. در ایران تا به حال پژوهشی در زمینه تأثیر ویژگی‌های تاریک شخصیتی بر نگرش دانش‌آموزان که در حال تعلیم و تربیت و مرحله شکل‌گیری شخصیت هستند و هنوز به محیط کار وارد نشده‌اند، انجام نشده است. با توجه به مطالب مطرح شده، موضوع پژوهش حاضر بررسی تأثیر خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای است. با توجه به مبانی نظری، تحقیقات انجام شده و سؤالات مطرح شده، انجام پژوهش حاضر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و می‌تواند به نهادهای تربیتی مانند آموزش و پرورش در شناسایی نارسایی‌های شخصیتی و رفع آنها و تربیت انسان‌های فرهیخته علمی و اخلاقی و تحویل آنان به جامعه، کمک نماید.

۳. پیشینه پژوهش

بایلی (۲۰۱۷)، در تحقیقی به بررسی نگرش دانشجویان روانپزشکی و حسابداری نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای پرداخت. این مطالعه با استفاده از یک نمونه ملی دانشجویان حسابداری، سطح اختلال شخصیت ضد اجتماعی، ارتباط با برخی نگرش‌ها درباره اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و روند بالقوه را در سطح کلاس علمی ثبت کرد و به این نتیجه رسید؛ که بین اختلال شخصیت ضد اجتماعی و اقدامات غیراخلاقی رابطه وجود دارد.

رویز پالومینو و بانونگومیز^۲ (۲۰۱۷)، در تحقیقی، به بررسی تأثیر منفی شخصیت‌های وادارکننده بر نیت اخلاقی کار کارمندان، با نقش واسطه‌ای ماکیاولیسم پرداختند. این مطالعه، ماکیاولیسم را به عنوان مکانیزم بالقوه‌ای بررسی می‌کند که از طریق آن، این شخصیت‌ها با اهداف اخلاقی منفی، ارتباط برقرار می‌کنند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند؛ که منبع کنترل خارجی و باورهای نسبی‌گرایی با ماکیاولیسم، رابطه مثبت دارند و ماکیاولیسم، واسطه تأثیر منفی شخصیت‌های وادارکننده بر اهداف اخلاقی کار است.

تریکی^۳ و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین ماکیاولیسم و جهت‌گیری اخلاقی

1. Maggalatta & Adhariani
2. Ruiz Palomino & Banon Gomis
3. Triki & et al.

(آرمان گرایی، نسبی گرایی)، ضد روشنفکری، سوءگیری و تعصب پاسخ مطلوب اجتماعی در میان حسابداران کانادایی پرداختند. آنان دریافتند که ویژگی ماکیاولیسم حسابداران کانادایی از آمریکایی بیشتر است و رابطه معناداری بین ماکیاولیسم و جهت‌گیری اخلاقی وجود دارد.

اندیس^۱ و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهش خویش، به بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی مثلث تاریکی بر رفتار غیراخلاقی پرداختند. در این پژوهش از نظریه‌های رفتاری برای ایجاد یک مدل تصمیم‌گیری اخلاقی استفاده شده است که شرح می‌دهد، چگونه عوامل روانشناختی بر پیشرفت اهداف غیراخلاقی برای ارتکاب به کلاهبرداری تأثیر می‌گذارد. نتایج تحقیق نشان داد که عناصر سه‌گانه تاریک در کنار هم، به عنوان پیشینه روانشناختی قدرتمند رفتارهای کلاهبرداری عمل می‌کنند. هام^۲ و همکاران (۲۰۱۸)، در تحقیقی با استفاده از امضای مدیرعامل؛ به مطالعه رابطه بین خودشیفتگی مدیرعامل و سیاست‌ها و عملکرد سرمایه‌گذاری شرکت پرداختند. آنان به این نتیجه رسیدند؛ که خودشیفتگی مدیرعامل با سرمایه‌گذاری بیش از حد همراه است و شرکت‌های تحت رهبری مدیرعاملان خودشیفته، بهره‌وری مالی کمتری را در قالب سودآوری و جریان‌های نقدی عملیاتی تجربه می‌کنند. علی‌رغم این عملکرد منفی، مدیرعاملان خودشیفته از پاداش مطلق و نسبی بالاتری برخوردار هستند.

بایلی (۲۰۱۹)، در مطالعه خود، به بررسی تأثیر مشترک خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانشجویان حسابداری، نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای پرداخت. وی به این نتیجه رسید، که خودشیفتگی با پذیرش اقدامات غیراخلاقی رابطه معنادار دارد؛ اما تأثیر آن نسبت به اختلال شخصیت ضد اجتماعی، برای رفتار غیراخلاقی کمتر است. به عبارت دیگر، افراد خودشیفته با توجه به وجود ماهیت وجدان در آنها، احتمال کمتری وجود دارد که عمداً دست به اعمال اختلاس‌گرانه یا غیراخلاقی بزنند.

مگگالاتا و آدریانی (۲۰۲۰)، در پژوهشی، به بررسی تأثیر عشق به پول و ماکیاولیسم، بر ادراک اخلاقی دانشجویان حسابداری پرداختند. این تحقیق از نوع پیمایشی بود و از تحلیل کمی استفاده کرده و داده‌ها با توزیع پرسش‌نامه‌های آفلاین و آنلاین در میان دانشجویان دانشگاه‌های اندونزی جمع‌آوری شده است. نتایج تحقیق نشان داد؛ که هم عشق به پول و هم ماکیاولیسم بر درک اخلاقی، تأثیر منفی می‌گذارند. جنسیت به عنوان یکی از متغیرهای کنترل، ارتباط معناداری با عشق به پول،

1. Andreas

2. Ham

ماکیاولیسم و درک اخلاقی دانشجویان حسابداری دارد.

آپرلیا و ماهارانی^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی، به بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی مثلث تاریکی حسابداران اندونزی بر رفتار اخلاقی آن‌ها پرداخته‌اند. مقیاس Mach IV، برای اندازه‌گیری صفات ماکیاولیسم حسابداران، مقیاس NPI-16، برای ارزیابی صفات خودشیفتگی و مقیاس PPI، برای اندازه‌گیری صفات اختلال شخصیت ضد اجتماعی استفاده می‌شود. این روش از ۲۶ شرکت حسابدار عمومی در مالنگ، سورابایا و جاکارتا^۲ برای نمونه استفاده کرد. نتایج نشان داد که خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی، تأثیر مثبتی بر رفتار اخلاقی دارند؛ در حالی که ماکیاولیسم، تأثیر منفی بر رفتار اخلاقی دارد.

رجب‌دُری و همکاران (۱۳۹۷)، پژوهشی با هدف بررسی رابطه اختلال شخصیت ضد اجتماعی و تمایل به رفتارهای غیراخلاقی در دانشجویان حسابداری انجام دادند. این پژوهش، کاربردی و از نوع توصیفی-همبستگی است و جامعه آماری آن را دانشجویان حسابداری دانشگاه‌های مختلف کشور تشکیل می‌دهد. نمونه پژوهش شامل ۱۳۶ نفر است، که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و برای سنجش متغیرها از پرسش‌نامه استاندارد بایلی، استفاده شده است. یافته‌ها حاکی از وجود رابطه معنادار بین اختلال شخصیت ضد اجتماعی و تمایل به رفتارهای غیراخلاقی است.

عندلیب و همکاران (۱۳۹۷)، در تحقیقی به شناسایی مهم‌ترین عوامل فردی مؤثر بر نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای در سازمان پرداختند. روش انجام تحقیق مذکور از نوع هدف، کاربردی و از حیث روش گردآوری داده‌ها، پیمایشی بود؛ که پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و گردآوری ادبیات تحقیق، با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات شد. بر اساس یافته‌های این تحقیق، نگرش، تعهد و وجدان کاری، تمرکز، مسئولیت‌پذیری، انگیزه، رضایت شغلی، آگاهی و تعارضات اخلاقی، از تأثیرگذارترین عوامل فردی مؤثر بر اخلاق حرفه‌ای کارمندان و مدیران سازمان است.

بیرجندی و همکاران (۱۳۹۸)، پژوهشی با هدف بررسی تأثیر اخلاق حرفه‌ای بر تردید حرفه‌ای حسابرسان انجام داده‌اند. آنان اطلاعات لازم را از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. نتایج نشان داد که هر پنج مؤلفه اخلاق حرفه‌ای بر تردید حرفه‌ای حسابرسان، تأثیر مثبت و معناداری دارد. اما بیشترین تأثیر مربوط به مؤلفه صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای است. بنابراین،

مؤسسات حسابرسی باید به افزایش دانش و مهارت حرفه‌ای کارکنان مؤسسه خود به منظور افزایش هر چه بیشتر کیفیت قضاوت و تصمیم‌گیری‌ها، توجه ویژه نمایند.

احمدلو و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهش خود به صورت تجربی، عوامل مؤثر بر تصمیم‌های اخلاقی توسط حسابرسان داخلی را مورد مطالعه قرار داده‌اند. در این پژوهش، به روش کتابخانه‌ای و با بررسی پایگاه‌های الکترونیکی، آیین رفتار حرفه‌ای حسابداران و اصول بنیادی اخلاق حسابداری تبیین شده و مهم‌ترین مسائل اخلاقی حسابداری در حال حاضر و راه‌کارهای حل آن‌ها ارائه گردیده است. نتایج پژوهش نشان داد؛ که تعهد حسابرسان به یکپارچگی و صداقت، استقلال، بی‌طرفی حرفه‌ای، رازداری و عملکرد حرفه‌ای حسابرسان بر کیفیت حسابرسی اثر مثبت و معناداری دارد.

بنی‌مهد و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی به بررسی ماکیاولیسم، جهت‌گیری اخلاقی و گزارشگری مالی متقلبانانه پرداختند. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، از ابزار پرسش‌نامه بهره برده شد و پس از جمع‌بندی داده‌ها، جهت تجزیه و تحلیل و مدل‌سازی از معادلات ساختاری و نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است. شواهد این پژوهش تأیید می‌کند؛ که ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی، از عوامل رفتاری تشدیدکننده گزارشگری مالی متقلبانانه است. از این رو، حسابداران و حسابرسان برای بهبود کیفیت گزارشگری مالی، باید ارزش‌های اخلاقی را در ضمیر خود ارتقا دهند.

پورحیدری و همکاران (۱۳۹۹)، در تحقیقی، به بررسی اثر ویژگی‌های شخصیتی (وجدان و توافق‌پذیری)، احساسات- تفکر و ریسک‌پذیری بر قضاوت حسابرسان با توجه به نقش میانجی خودکارآمدی پرداخته‌اند. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه بهره برده شده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون تحلیل اکتشافی داده‌ها و معادلات ساختاری استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد؛ حسابرسان با تیپ شخصیتی متفکر در مقابل احساسی، قضاوت حرفه‌ای‌تری دارند و ابعاد شخصیت (به جز وجدان) با واسطه خودکارآمدی حرفه‌ای بر قضاوت حسابرسان تأثیر معنی‌داری دارد.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد؛ اگر چه پژوهش‌های مختلف داخلی و خارجی در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی (خودشیفتگی، ماکیاولیسم و اختلال شخصیت ضداجتماعی) و همچنین، اخلاق حرفه‌ای، انجام و یافته‌های ارزشمندی ارائه شده است؛ اما تاکنون در هیچ پژوهش داخلی رابطه خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای بررسی نشده است. انجام این پژوهش می‌تواند، ضمن توسعه ادبیات ویژگی‌های تاریک شخصیت و ارتکاب رفتارهای غیراخلاقی، به نهادهای تربیتی در اصلاح نارسایی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در مراحل نوجوانی و ایجاد فضایل اخلاقی و تربیت و تحویل

انسان‌های علمی و اخلاقی به جامعه، کمک نماید.

۴. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری مطرح شده و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش عبارت است از:
فرضیه اول: اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیر اخلاقی حرفه‌ای، اثر دارد.

فرضیه دوم: خودشیفتگی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیر اخلاقی حرفه‌ای، اثر دارد.

۵. روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نظر هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی محسوب می‌شود و از نظر ماهیت و محتوا، از نوع همبستگی است. برای آزمون فرضیه‌ها از تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شد که این آزمون‌ها از طریق نرم‌افزار آماری SPSS در سطح اطمینان ۹۵٪ اجرا شده است. روش گردآوری اطلاعات اولیه، ترکیبی از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی بوده است. جامعه آماری این پژوهش، تعداد کل دانش‌آموزان پایه دهم، یازدهم و دوازدهم رشته حسابداری کلانشهر تبریز است؛ که با استعلام از رئیس آموزش متوسطه اداره آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی، تعداد ۱۱۲۵ نفر برآورد شده است. در نتیجه با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۲۸۶ نفر نمونه، با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، مشخص شد. البته در این پژوهش، تعداد نمونه مورد مطالعه، ۲۸۹ نفر است. برای سنجش متغیرهای پژوهش (نگرش نسبت به اقدامات غیر اخلاقی حرفه‌ای، اختلال شخصیت ضد اجتماعی و اختلال شخصیت خودشیفته) از پرسش‌نامه‌های استاندارد رجب‌دُری و همکاران (۱۳۹۷) و محمدزاده (۱۳۸۸) استفاده شده است. هر کدام از پرسش‌نامه‌های نگرش فرد نسبت به اقدامات غیر اخلاقی حرفه‌ای و اختلال شخصیت ضد اجتماعی، شامل ۹ سؤال بود که در پرسش‌نامه‌ها به ترتیب از طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای با گزینه‌های «کاملاً موافقم»، «موافقم»، «بدون نظر»، «مخالقم» و «کاملاً مخالفم» استفاده شده است و پرسش‌نامه اختلال شخصیت خودشیفته، شامل ۱۶ سؤال و جفت‌گویه‌هایی است که باید بین گزینه‌های «الف» و «ب» یکی انتخاب می‌شد. هم‌چنین اعتبار ظاهری و محتوایی پرسشنامه‌ها به وسیله صاحب‌نظران مختلف بررسی و تأیید شد. افزون بر این، ضریب آلفای کرونباخ (با استفاده از نرم‌افزار SPSS) برای پرسش‌نامه‌های فوق به شرح جدول شماره (۱) است. با توجه به جدول، ضرایب بالاتر از ۰/۷ نشان‌دهنده تأیید پایایی پرسش‌نامه‌ها است. شایان ذکر است، که در بخش ابتدایی پرسش‌نامه، سال تولد، جنسیت و پایه

تحصیلی از پاسخ‌دهندگان، مورد پرسش واقع شد.

جدول شماره ۱- نتایج آزمون الفای کرونباخ برای برآورد پایایی پرسش‌نامه‌ها

پرسش‌نامه	تعداد گویه‌های مربوط به هر متغیر	ضریب آلفای کرونباخ	منبع پرسش‌نامه
نگرش فرد نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای	۹	۰/۸۸۳	رجب‌ذری و همکاران (۱۳۹۷)
ویژگی اختلال شخصیت ضد اجتماعی	۹	۰/۸۶۵	رجب‌ذری و همکاران (۱۳۹۷)
ویژگی اختلال شخصیت خودشیفته	۱۶	۰/۸۴۳	محمدزاده (۱۳۸۸)

۶. یافته‌ها

۶-۱. یافته‌های توصیفی

همانطور که در جدول شماره ۲ ارائه شده است پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه‌های پژوهش، ۱۱۱ نفر، پسر و ۱۷۸ نفر، دختر بوده‌اند. از پاسخ‌دهندگان، ۷۳ نفر پایه دهم، ۷۱ نفر پایه یازدهم و ۱۴۵ نفر پایه دوازدهم بودند که در مجموع ۸۵ نفر متولدین ۱۳۸۱، ۱۰۳ نفر متولدین ۱۳۸۲، ۶۱ نفر متولدین ۱۳۸۳ و ۴۰ نفر متولدین ۱۳۸۴ بوده‌اند.

جدول شماره ۲- اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

سال تولد	پسر	دختر	پایه دهم	پایه یازدهم	پایه دوازدهم	جمع
۱۳۸۱	۴۲	۴۳	-	۲	۸۳	۸۵
۱۳۸۲	۴۲	۶۱	۱	۴۰	۶۲	۱۰۳
۱۳۸۳	۱۸	۴۳	۳۲	۲۹	-	۶۱
۱۳۸۴	۹	۳۱	۴۰	-	-	۴۰
جمع	۱۱۱	۱۷۸	۷۳	۷۱	۱۴۵	۲۸۹

در جدول ۳- همان‌طور که مشاهده می‌کنید- میزان کمترین، بیشترین، میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق، ارائه شده است؛ که به ترتیب ATUPP نشان‌دهنده متغیر نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و LSRP نشان‌دهنده متغیر اختلال شخصیت ضد اجتماعی و NPI نشان‌دهنده متغیر اختلال شخصیت خودشیفته است.

جدول شماره ۳- آماره‌های توصیفی برای متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد مشاهده	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
ATUPP	۲۸۹	۱۷	۴۵	۳۴,۶۶	۵,۵۰۵	-۰,۵۹۳	۰,۳۳۴
LSRP	۲۸۹	۱۱	۴۰	۲۷,۱۸	۵,۶۷۹	-۰,۰۸۲	-۰,۳۵۹
NPI	۲۸۹	۰	۱۵	۴,۸۳	۳,۲۳۸	۰,۵۴۴	-۰,۰۶۵

۲-۶. نتایج آزمون فرضیه‌ها

۱-۲-۶. آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش

نرمال بودن متغیرها به اندازه‌ای مهم است؛ که در روش‌های آماری در صورت نرمال بودن متغیرها، اغلب از آزمون‌های پارامتری و در غیر این صورت، از آزمون‌های ناپارامتری برای تحلیل استفاده می‌شود. به منظور بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده، که نتایج آن در جدول (۴) آمده است.

جدول شماره ۴- نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیرها	آماره کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
ATUPP	۱,۲۵۷	۰,۰۸۵
LSRP	۱,۲۸۸	۰,۰۷۲
NPI	۲,۰۱۵	۰,۰۰۱

در آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، هرگاه سطح معنی‌داری متغیرها بالاتر از ۵ درصد باشد، می‌توان چنین اظهار نمود که متغیرهای فوق نرمال یا نزدیک به نرمال هستند. در جدول (۴)، سطح معنی‌داری متغیر نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و متغیر اختلال شخصیت ضد اجتماعی بالاتر از ۵ درصد است، ولی سطح معنی‌داری متغیر اختلال شخصیت خودشیفته کمتر از ۵ درصد است؛ که با توجه به قضیه حد مرکزی، می‌توان از این موضوع با اعمال آزمون‌های بعدی گذر کرد.

۲-۲-۶. آزمون همبستگی

با توجه به اینکه بر اساس نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، تمامی متغیرهای پژوهش، توزیع نرمال ندارند؛ بنابراین، برای بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. جدول (۵)، ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. متغیرهای موجود در این جدول به شرح زیر معرفی می‌شوند:

متغیر ATUPP، به عنوان نماد متغیر نگرش، نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای (متغیر وابسته)

متغیر LSRP، به عنوان نماد متغیر اختلال شخصیت ضد اجتماعی (متغیر مستقل)

متغیر NPI، به عنوان نماد متغیر اختلال شخصیت خودشیفته (متغیر مستقل)

متغیر Gender، به عنوان نماد متغیر جنسیت (متغیر کنترلی)

متغیر Age، به عنوان نماد متغیر سال تولد (متغیر کنترلی)

متغیر Grade، به عنوان نماد متغیر پایه تحصیلی (متغیر کنترلی)

جدول شماره ۵- نتایج آزمون همبستگی

Spearman's rho		ATUPP	LSRP	NPI	Gender	Age	Grade
ATUPP	ضریب همبستگی	۱,۰۰۰					
	سطح معنی داری	.					
	تعداد نمونه	۲۸۹					
LSRP	ضریب همبستگی	*.۴۲۲	۱,۰۰۰				
	سطح معنی داری	۰,۰۰۰	.				
	تعداد نمونه	۲۸۹	۲۸۹				
NPI	ضریب همبستگی	**-.۱۵۲	**-.۳۱۱	۱,۰۰۰			
	سطح معنی داری	۰,۰۱۰	۰,۰۰۰	.			
	تعداد نمونه	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹			
Gender	ضریب همبستگی	۰,۰۹۴	**۰,۳۱۸	۰,۰۸۱	۱,۰۰۰		
	سطح معنی داری	۰,۱۰۹	۰,۰۰۰	۰,۱۷۱	.		
	تعداد نمونه	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹		
Age	ضریب همبستگی	*.۱۳۹	-.۰۲۳	-.۰۵۵	**۰,۱۹۳	۱,۰۰۰	
	سطح معنی داری	۰,۰۱۸	۰,۶۹۲	۰,۳۴۸	۰,۰۰۱	.	
	تعداد نمونه	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	
Grade	ضریب همبستگی	*.۱۳۴	-.۰۱۵	-.۰۵۲	**۰,۳۴۱	**۰,۸۴۶	۱,۰۰۰
	سطح معنی داری	۰,۰۲۳	۰,۷۹۹	۰,۳۸۳	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	.
	تعداد نمونه	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹

نتایج جدول (۵)، روابط بین متغیرهای تحقیق را به شرح زیر نشان می‌دهد:

- بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی با ضریب (۰/۴۲۲) و سطح معناداری (۰/۰۰۰)، همبستگی معنادار و مستقیم وجود دارد.
- بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی و اختلال شخصیت خودشیفته با ضریب (۰/۱۵۲) و سطح معناداری (۰/۰۱۰)، همبستگی معنادار و معکوس وجود دارد.
- بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی و سن دانش‌آموزان با ضریب (۰/۱۳۹) و سطح معناداری (۰/۰۱۸)، همبستگی معنادار و مستقیم وجود دارد.
- بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی و پایه تحصیلی با ضریب (۰/۱۳۴) و سطح معناداری (۰/۰۲۳) دانش‌آموزان، همبستگی معنادار و مستقیم وجود دارد.

نتایج این جدول نشان می‌دهد، نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای با تمام متغیرهای تحقیق به جز جنسیت، ارتباط معنادار دارد.

۳-۲-۶. آزمون هم‌خطی

زمانی که در پژوهشی، دو یا بیشتر از دو متغیر مستقل وجود داشته باشد و در رگرسیون چند متغیره نسبت به هم از همبستگی بالایی برخوردار باشند؛ هم‌خطی ایجاد می‌شود. یکی از روش‌های تشخیص وجود هم‌خطی که کاربرد زیادی دارد، استفاده از عامل تورم واریانس (VIF) است. اگر مقدار عامل تورم واریانس (VIF) بیشتر از عدد ۱۰ باشد، این موضوع به این معنی است که میان متغیرهای معادله رگرسیون، هم‌خطی شدیدی وجود دارد.

جدول شماره ۶- نتایج آزمون هم‌خطی
فرضیه‌های پژوهش

فرضیه	فرضیه اول	فرضیه دوم	فرضیه سوم
نام متغیر	VIF	VIF	VIF
LSRP	۱,۰۵۴	-	۱,۲۱۰
NPI	-	۱,۰۲۳	۱,۱۷۵
Gender	۱,۱۲۷	۱,۰۸۵	۱,۱۲۱
Age	۳,۸۴۵	۳,۸۴۷	۳,۸۴۷
Grade	۳,۹۵۱	۳,۹۵۶	۳,۹۵۹

همان‌طور که در نتایج آزمون هم‌خطی در جدول ۶ قابل مشاهده است، مقادیر عامل تورم واریانس (VIF) کم‌تر از عدد ۱۰ شده، که بیانگر عدم وجود هم‌خطی است.

۴-۲-۶. آزمون فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت مدل رگرسیون و آزمون تک‌تک فرضیه‌های پژوهش آورده می‌شود و با توجه به اینکه این پژوهش، دو فرضیه دارد.

۱-۴-۲-۶. آزمون فرضیه اول

این فرضیه بیان می‌کند، بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و اختلال شخصیت ضد اجتماعی ارتباط وجود دارد.

جدول شماره ۷- ارتباط بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و اختلال شخصیت ضد اجتماعی

ATUPP = $\alpha_0 + \alpha_1 \text{LSRP} + \alpha_2 \text{Age} + \alpha_3 \text{Gender} + \alpha_4 \text{Grade} + \varepsilon$					
متغیر وابسته: نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی					
متغیرها	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت	(Constant)	۲۰,۵۸۷	۱,۶۴۳	۱۲,۵۲۸	۰,۰۰۰
اختلال شخصیت ضد اجتماعی	LSRP	۰,۴۴۰	۰,۰۵۲	۸,۴۴۲	۰,۰۰۰
جنسیت	Gender	-۰,۵۳۸	۰,۶۲۹	-۰,۸۵۵	۰,۳۹۳
سال تولد	Age	۰,۴۷۸	۰,۵۵۹	۰,۸۵۱	۰,۳۹۵
پایه تحصیلی	Grade	۰,۴۳۴	۰,۶۸۸	۰,۶۳۰	۰,۵۲۹
ضریب تعیین				۲۲ درصد	
ضریب تعیین تعدیل شده				۲۰,۹ درصد	
آماره فیشر				۲۰,۰۰۵	
سطح معناداری				۰,۰۰۰	
دوربین واتسون				۲,۰۱۲	

با توجه به جدول (۷)، بین اختلال شخصیت ضد اجتماعی و نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای با سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰)، کمتر از ۵ درصد ارتباط معناداری مشاهده گردید و علامت ضریب (۰/۴۴۰) نشان می‌دهد؛ نوع ارتباط مستقیم است. از متغیرهای کنترلی مطرح شده در مدل، هیچ‌کدام با متغیر وابسته ارتباط معناداری ندارند. برای سنجش اعتبار مدل از آزمون آنالیز واریانس (ANOVA) استفاده شده است. در این آزمون، سطح معنی‌داری آماره F برابر (۰/۰۰۰) به دست آمده و چون کمتر از ۵ درصد است؛ نشان می‌دهد، مدل رگرسیون معنی‌دار است. همچنین یافته‌ها بیان می‌کنند که ($R^2 = 0/22$). یعنی این مدل، تنها ۲۲ درصد از عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته را می‌تواند نشان دهد، تأثیر بقیه عوامل به دلیل کیفی بودن موضوع تحقیق، قابل مشاهده نیست. در ردیف آخر جدول، میزان دوربین واتسون نشان‌دهنده وجود یا عدم وجود خودهمبستگی بین مقادیر خطای مدل است از آنجایی که اگر این مقدار بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود خودهمبستگی بین مقادیر خطاها خواهد بود. در این جا نیز چون مقدار دوربین واتسون ۲/۰۱۲ است؛ پس میان مقادیر خطای مدل خود همبستگی وجود ندارد.

۲-۴-۶. آزمون فرضیه دوم

این فرضیه بیان می‌کند، بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و اختلال شخصیت خودشیفته ارتباط وجود دارد.

جدول شماره ۸- ارتباط بین نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای و اختلال شخصیت خودشیفته

ATUPP = $\alpha_0 + \alpha_1 \text{NPI} + \alpha_2 \text{Age} + \alpha_3 \text{Gender} + \alpha_4 \text{Grade} + \varepsilon$					
متغیر وابسته: نگرش نسبت به اقدامات غیراخلاقی					
متغیرها	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت	(Constant)	۳۴,۲۸۵	۱,۱۰۲	۳۱,۱۲۱	۰,۰۰۰
اختلال شخصیت خودشیفته	NPI	-۰,۳۴۴	۰,۰۹۹	-۳,۴۸۴	۰,۰۰۱
جنسیت	Gender	۰,۹۴۴	۰,۶۷۶	۱,۳۹۸	۰,۱۶۳
سال تولد	Age	۰,۴۲۸	۰,۶۱۲	۰,۶۹۹	۰,۴۸۵
پایه تحصیلی	Grade	۰,۲۱۰	۰,۷۵۴	۰,۲۷۸	۰,۷۸۱
ضریب تعیین				۶,۴ درصد	
ضریب تعیین تعدیل شده				۵,۱ درصد	
آماره فشر				۴,۸۵۸	
سطح معناداری				۰,۰۰۱	
دوربین واتسون				۲,۰۱۷	

با توجه به جدول (۸)، بین متغیر مستقل و متغیر وابسته با سطح معنی‌داری (۰/۰۰۱)، کم‌تر از ۵ درصد ارتباط معناداری مشاهده گردید و علامت ضریب (-۰/۳۴۴) نشان می‌دهد؛ نوع ارتباط معکوس است. از متغیرهای کنترلی مطرح شده در مدل، هیچ‌کدام با متغیر وابسته ارتباط معناداری ندارند. برای سنجش اعتبار مدل از آزمون آنالیز واریانس (ANOVA) استفاده شده، که در این آزمون سطح معنی‌داری آماره F برابر (۰/۰۰۱) به دست آمده و چون کمتر از ۵ درصد است، نشان می‌دهد؛ مدل رگرسیون معنی‌دار است. همچنین یافته‌ها بیان می‌کنند؛ که $(R^2 = ۰/۰۶۴)$. به عبارت دیگر، این مدل تنها ۶/۴ درصد از عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته را می‌تواند نشان دهد، تأثیر بقیه عوامل به دلیل کیفی بودن موضوع تحقیق قابل مشاهده نیست. در ردیف آخر جدول، میزان دوربین واتسون ۲/۰۱۷ است؛ پس میان مقادیر خطای مدل خودهمبستگی وجود ندارد.

۷. نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر خودشیفتگی و اختلال شخصیت ضد اجتماعی بر نگرش دانش‌آموزان حسابداری، نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای است. در این پژوهش دو فرضیه مطرح گردید. فرضیه اول نشان می‌دهد که با افزایش اختلال شخصیت ضد اجتماعی در دانش‌آموزان حسابداری، تمایل آن‌ها به بروز رفتارهای غیراخلاقی افزایش یافته است. اگر چه سامانه‌های نظارتی با اعمال احکام تنبیهی، شرایط را برای اقدامات متقلبانه کاهش می‌دهند؛ اما افراد دارای اختلال

شخصیت ضداجتماعی، به این مسئله توجه نمی‌کنند و مطمئن هستند که مجازات نمی‌شوند. همچنین، از آن جایی که اختلال شخصیت ضد اجتماعی از طریق فقدان عاطفه، فقدان احساس گناه، و عدم صداقت در رفتار مشخص می‌شود، این خصوصیات در افراد دارای اختلال شخصیت ضد اجتماعی موجب تشویق به کلاه‌برداری و بروز رفتارهای غیراخلاقی و نقض اصول بنیادی حسابداری می‌شود. این اقدامات نیز به نوبه خود، به پدید آمدن فاجعه‌هایی همچون رسوایی‌های مالی چند سال اخیر، منجر می‌گردد و باعث می‌شود؛ سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان و تمام ذی‌نفعان متضرر شوند. نتایج این فرضیه با یافته‌های استیون و همکاران (۲۰۱۲)، بایلی (۲۰۱۷)، اندریس و همکاران (۲۰۱۸)، رجب‌دُری و همکاران (۱۳۹۷) و پورحیدری و همکاران (۱۳۹۹) سازگار است و با یافته‌های آپریلیا و ماهارانی (۲۰۲۱) سازگار نیست. نتیجه فرضیه دوم نشان می‌دهد که بین خودشیفتگی و نگرش دانش‌آموزان حسابداری نسبت به اقدامات غیراخلاقی حرفه‌ای ارتباط معنادار و منفی وجود دارد. این بدان معنی است که با افزایش خودشیفتگی در دانش‌آموزان حسابداری، تمایل آن‌ها به بروز رفتارهای غیراخلاقی کاهش یافته است. بر اساس این نتیجه، هرچند که ویژگی خودشیفتگی با جستجوی توجه، پرستیژ، موقعیت و باور به محق بودن و برتر بودن نسبت به دیگران، مفهوم‌سازی می‌شود و فرد خودشیفته یک حس خود-اهمیت و استحقاق را تجربه می‌کند که باعث انگیزه بخشیدن به فعالیت‌های حریصانه یا خدمت به خود می‌شود، اما تمایلی به جرم‌انگاری و اقدام به اعمال غیراخلاقی ندارد و همین ویژگی‌ها باعث می‌شود، این افراد از انجام کارهای غیراخلاقی دوری کنند. نتایج این فرضیه با یافته‌های کوپر و پولیک (۲۰۱۳)، اندریس و همکاران (۲۰۱۸)، هام و همکاران (۲۰۱۸) و بایلی (۲۰۱۹) سازگار است.

۸. محدودیت‌ها و پیشنهادها

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به محدودیت‌های ذاتی پرسشنامه، احتمال محافظه‌کاری برخی پاسخ‌دهندگان در پاسخ‌گویی به سؤال‌های پرسشنامه و همچنین، احتمال نبود انگیزه کافی در برخی از پاسخ‌دهندگان اشاره کرد. یا توجه به نتایج به‌دست آمده به مجامع حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی پیشنهاد می‌شود؛ در پذیرش اعضا، علاوه بر مهارت‌های تخصصی، ویژگی‌های شخصیتی متقاضیان، از جمله ویژگی‌های اختلال شخصیت ضد اجتماعی و خودشیفتگی را نیز مد نظر قرار دهند تا خدمات صادقانه‌ای از طرف این حرفه به جامعه عرضه شود. به مدیران آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود، که در راستای افزایش سطح اخلاق حرفه‌ای در جامعه حسابداری، در مقطع هنرستان اعم از شاخه فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، به این موضوع توجه بیشتری داشته باشند و از

طریق آزمون‌های روانشناسی، سلامت روانی دانش‌آموزان رشته حسابداری را بررسی نمایند و با شناسایی دانش‌آموزانی که دارای علائم اختلال شخصیتی هستند و نیاز به دریافت کمک از مشاوران روانشناسی و علوم تربیتی دارند؛ در جهت اصلاح رفتار آنها اقدام نمایند. پیشنهاد می‌شود، خانواده‌ها اگر علائم مربوط به هر یک از اختلالات شخصیتی را در کودک خود دیدند؛ در همان سنین کودکی برای جلوگیری از تبعات بعدی به روان‌شناس مراجعه کنند و از مشاوره‌های آنان استفاده نمایند. همچنین، می‌توان برای بهبود و رعایت اخلاق حرفه‌ای و کاهش سطح اقدامات غیراخلاقی، آموزش‌هایی در این زمینه توسط روان‌شناسان در سطح مدارس و برای دانش‌آموزان فراهم شود. به نهادها و انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری نیز پیشنهاد می‌شود؛ برنامه‌ریزی لازم جهت تعامل بین گروه حسابداری و روان‌شناسی را بیشتر کنند، تا بر روی ابعاد مختلف شخصیت‌های انسانی در راستای افزایش سطح برخورداری جامعه حسابداران از اخلاق حرفه‌ای پرداخته شود.

منابع

- آهی، قاسم؛ منصور، احمد؛ رسایی کوشک، زهره (۱۳۹۷). نقش سه‌گانه‌های تاریک شخصیت در ریسک‌پذیری رفتاری و بی‌تفاوتی اخلاقی دانش‌آموزان پسر. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱۶(۳۰)، ص ۸۳-۹۱.
- احمدلو، اشرف؛ محمدی هزار، لیلی؛ رفیعی، مهدی (۱۳۹۸). *بررسی اخلاق و رفتار حرفه‌ای در حسابداری و حسابرسی*. در: هفتمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در مدیریت اقتصاد و حسابداری.
- بنی‌مهد، بهمن؛ صادقیان، مسعود؛ جهانگیرنیا، حسین؛ غلامی جمکرانی، رضا (۱۳۹۸). *ماکیاولیسم، جهت‌گیری اخلاقی و گزارشگری مالی متقابلانه*. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۳)، ص ۴۱۳-۴۳۴.
- بیرجندی، حمید؛ خدای‌پور، احمد؛ پورحیدری، امیر (۱۳۹۸). *بررسی تأثیر اخلاق حرفه‌ای بر تردید حرفه‌ای حسابرسان*. *حسابداری مدیریت*، ۱۲(۴۲).
- پورحیدری، امید؛ نظامی، احمد؛ پاکدامن، مجید (۱۳۹۹). *بررسی اثر ویژگی‌های شخصیتی (وجدان و توافق‌پذیری)، احساسات-تفکر و ریسک‌پذیری بر قضاوت حسابرسان با توجه به نقش میانجی خودکارآمدی*. *دانش حسابداری مالی*، ۷(۲۴)، ص ۱-۲۴.
- تقی‌پوریان، یوسف؛ جعفرنژاد، حمیده (۱۳۹۴). *اثر اخلاق فردی و شرکتی بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران با استفاده از معادلات ساختاری*. در: اولین همایش بین‌المللی حسابداری، حسابرسی مدیریت و اقتصاد.
- خیراللهی، فرشید؛ احمدزاده، طه؛ شاه ویسی، فرهاد؛ طاهرآبادی، علی اصغر (۱۳۹۶). *بررسی رابطه بین ابعاد شخصیتی و نوع جنسیت با رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی*. *حسابداری سلامت*، ۶(۱۸)، ص ۱-۲.
- رجب‌دُری، حسین؛ بزرگ اصل، موسی؛ خانی‌ذلان، امیررضا (۱۳۹۷). *رابطه اختلال شخصیت ضداجتماعی و تمایل به رفتارهای غیراخلاقی در دانشجویان حسابداری*. *حسابداری سلامت*، ۷(۲۰).
- رحیمی کاکلی، مینا؛ بنی‌طالبی دهکردی، بهاره؛ پیک فلک، جمشید (۱۳۹۵). *عوامل موثر بر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران*. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۲(۱).
- صدیقیان، محمدجواد؛ زارع، مهدی؛ عابدینی، محسن؛ هیرید، سهراب (۱۳۹۸). *نگاهی بر اخلاق در حسابداری*. در: اولین کنفرانس بین‌المللی چالش‌ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری.
- صنایعی، علی؛ شافعی، رضا (۱۳۹۱). *ارائه مدلی برای تحلیل و پیش‌بینی رفتار خرید مشتری‌ها براساس تئوری کارکردی نگرش*. *پژوهشنامه بازرگانی*، ۶۲، ص ۱۹۲-۱۵۳.
- عندلیب، داوود؛ زارع، حبیب؛ رکن‌الدینی، سید علیرضا (۱۳۹۷). *شناسایی مهم‌ترین عوامل فردی موثر بر نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای در سازمان*. در: پنجمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری.
- فروزدیان، علی (۱۳۸۱). *تفاوت‌های فردی در ساختار نگرش تازه‌های علوم شناختی*، ۴(۴۵).
- مجتهدزاده، ویدا؛ اثنی‌عشری، حمیده؛ رباط میلی، مزگان (۱۳۹۳). *نقش اخلاق در حسابداری و چالش‌های پیش‌روی آموزش دانشگاهی*. *پژوهش حسابداری*، شماره ۱۳.
- محمدزاده، علی (۱۳۸۸). *اعتبارسنجی پرسش‌نامه شخصیت خودشیفته (NPI)*. *اصول بهداشت روانی*، ۴(۱۱)، ص ۲۷۶-۲۸۱.
- Andreas, Z.A. (2018). The Influence of Ethics, Experience and Competency toward the Quality of Auditing with Professional Auditor Scepticism as a Moderating Variable. *Social and Behavioral Sciences*, 219, P.828-832.

- Aprillia, W. & Maharani, S.N. (2021). *The Dark Triad and Ethical Behavior*. Advances in Economics, Business and Management Research, Vol.173, Proceedings of the 7th Regional Accounting Conference (KRA 2020).
- Bailey, C.D. (2017). Psychopathy and accounting students' attitudes towards unethical professional practices. *Journal of Accounting Education*, 41, P.15-32.
- Bailey, C.D. (2019). The joint effects of narcissism and psychopathy on accounting students' attitudes towards unethical professional practices. *Journal of Accounting Education*, 49.
- Cooper, M.J. & Pullig, C. (2013). I'm number one! Does narcissism impair ethical judgment even for the highly religious? *Journal of Business Ethics*, 112(1), P.167-176.
- Ham, C. E., Seybert, N. & Wang, S. (). Narcissism is a bad sign: CEO signature size, investment, and performance. *Review of Accounting Studies*, 23(1), P.234-264.
- Jones, D.N. & Paulhus, D.L. (2017). Duplicity among the Dark Triad: Three faces of deceit. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(2), P.329-342.
- Low, M.H. & Davey, K. (2008). Hooper "accounting scandals ethical dilemmas and educational challenges. *Critical perspective on accounting*, 19, P.222-254.
- Maggalatta, A. & Adhariani, D. (2020). For love or money: investigating the love of money, Machiavellianism and accounting students' ethical perception. *Journal of International Education in Business*, 13(2), P.203-220.
- Oraka, A.O. & Okegbe, T.O. (2015). The Impact of Professional Accounting Ethics in Quality Assurance in Audit. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 5(8).
- Paulhus, D.L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), P.421-426.
- Pennino, C.M. (2004). Managers and professional ethics. *Journal of Business Ethics*, 41, P.337-47.
- Ruiz-Palomino, P. & Ban-on-Gomis, A. (2017). The negative impact of chameleon-inducing personalities on employees' ethical work intentions" The mediating role of Machiavellianism. *European Management Journal*, 35(1), P.102-115.
- Stevens, G.W., Deuling, J.K. & Armenakis, A. (2012). Successful Psychopaths: Are they Unethical Decision-Makers and Why? *Journal of Business Ethics*, 105(2), P. 139-149.
- Triki, A., Cook, G.L. & Bay, D. (2017). Machiavellianism, Moral Orientation, Social Desirability Response Bias, and Anti-intellectualism: A Profile of Canadian Accountants. *Journal of Business Ethics*, 144(3), P.623-635.